

אזהרה 1234567

מסמך מס' 12345

פרשת ויצא

דף 123

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה (כ"ח, י')

החיד"א בספר "נחל קדומים" מביא שהיו כאן שני דברים: א', יציאה עם מחשבה ללכת לחרן, ב', הליכה למעשה לחרן, כי בתחילה סבור היה יעקב ללכת מיד לחרן, שכן שם המתין לו זיווגו, וכיון שהיה בידו ממון ורכוש היה יכול לישא אשה לאלתר, ואולם בדרכו פגשו אליפז אשר בא במצות אביו עשו להרגו, והתפשר עמו יעקב שיקח כל ממונו ויטול כל אשר בידו (כ"ט, י"א וברש"י שם). מעתה היה לעני, ואז גם נשתנה דינו "ילמד תורה ואח"כ ישא אשה", ומשחלה עליו החובה להשלים תלמודו הלך לבית מדרשם של שם ועבר לי"ד שנה, ואחר שלמד י"ד שנה אז הלך למעשה לחרן.

והעיר הרב שליט"א כי נמצא לפי"ז שמעשה דאליפז היה לפני שם ועבר. ואמרתי להרב דהנה שמעתי בשמו ששם ועבר היו בבאר שבע (וכ"כ המהרש"א בח"א מגילה י"ז, א'), וקשה הרי כתוב ויצא יעקב מבאר שבע, ולהנ"ל אתי שפיר כי אחר שאליפז לקח ממנו חזר לבאר שבע. ואמר הרב: אפשר, אבל הפי' ויצא יעקב מבאר שבע היינו שיצא מלגור שם, והיה בישיבה! (עיי' טו"א מגילה י"ז, ב' ד"ה גדול, שעבר היה בחו"ל, והרב העיר להרמב"ן (כ"ח, י"ז) שמביא ממדרש רבה (ס"ח, ו') ע"ש, שלפי"ז אין הכרח שהיה בית עבר בבאר שבע).

ויצא יעקב מבאר שבע וגו' (כ"ח, י')

וברש"י: "שבזמן שהצדיק בעיר הוא הודה וכו'".

ספרתי להרב שנכנסתי לראות פני אדם גדול אחד, פניו היו אמנם מאירות אך מצבו הגופני אינו במצב טוב, ושאלתי אם יש להדור משהו ממנו ?

ואמר: בוודאי. כל זמן שהצדיק בדור זכות הוא לדור, ומשאירים אותו בשבילנו. והוסיף: ראיתי פעם בהגהות ר' אליא בעל-שם מלואנץ שעל הסמ"ג שכתב מדוע יש דין לחלל שבת על תינוק שנולד ויודע שיחיה רק חיי שעה, ומה יהיה לנו מזה, הרי "חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה" (יומא פ"ה, ב') לא שייך גביה ? וכתב ש"אענה גם אני חלקי", הרי העולם צריך לראות חציו זכאי וחציו חייב (קידושין מ', ב'), וע"י תינוק זה שאינו חוטא יכריע העולם, ואחר חיי שעה יהיה אחד שיעשה מצוה. (ג"א ציין ל"מגן אברהם" או"ח סוף סי' רפ"ח, ע"ש).

וישכב במקום שהוא (כ"ח, י"א)

וברש"י: "אבל י"ד שנים ששמש בבית עבר לא שכב בלילה, שהיה עוסק בתורה".

שאלה: מה הכוונה שלא ישן י"ד שנה, הרי לא יתכן מציאות כזו כמבואר בגמ' (נדרים ט"ו, א') ?

תשובה: לא נשכב לישן, אבל ישן שינת ארעי.

ישיבת שם ועבר

שאלה: בישיבת שם ועבר, אם למדו רק תורת ז' מצוות או כל התורה, כי אצל אברהם אבינו כתוב שנעשו ב' כליותיו וכו' ולמד תורה.

תשובה: למדו יראת שמים.

ויקה מאבני המקום וישם מראשותיו (כ"ח, י"א)

**וברש"י: "עשאו כמין מרוב סביב לראשו
שירא מפני חיות רעות".**

מכאן

שאלה: וכי אינם יכולים לעבור האבנים ?

**תשובה: עשה כן רק לצאת יד"ח ההשתדלות, ויש בזה איזה קושי לבהמה
לעבור הגדר, ובזה סגי.**

**שאלה: שם ברש"י התחילו מריבות זו עם זו, ובילקוט מעם לועז איתא
שכל אבן יש לו מלאך והם רבו, מה הפי' בזה, ואבן שנחתך לשנים יהיה ב'
מלאכים ?**

**תשובה: כה"ג אמרו חז"ל (בר"ר פ"י ו') על כל עשב ועשב אומר לו גדל,
ובדברים אלו אין אנו יודעים.**

ויקה את האבן אשר שם מראשותיו וישם אותה מצבה (כ"ח, י"ח)

**הקשה הטור עה"ת (הובא ב"קומץ המנחה" להמנ"ח מצוה מ'), הרי אין עושים
מזבח מדבר שנשתמש בו הדיוט (כדאיתא בזבחים קט"ז, ב'), ע"ש.**

**תשובה: יתכן שאין זה איסור קודם מתן תורה, ורק שקיים כל התורה,
אבל כשראו צורך מיוחד עשו גם שלא כתורה, ולכן נשא ב' אחיות, הרמב"ן
כתב משום שהיה בחו"ל וב"נפש החיים" כתב שלצורך נהג כן, וכאן ראה
צורך מיוחד באבן זו.**

לחם לאכול ובגד ללבוש (כ"ח, כ')

שאלה: כבר הקשו בשביל מה צריך הפירוט לחם לאכול ובגד ללבוש.

ובשם האדמו"ר מסטמאר זצ"ל אמרו שביקש שישתמש בנכסיו רק בשביל לחם לאכול ובגד ללבוש והשאר לצדקה, ולא השתמשות למותרות.

תשובה: יש פעמים שצריך למכור הלחם בכדי לקנות בגד, ולכן ביקש שיהיה לו בגד שלא ע"י לחם.

ושבתי בשלום אל בית אבי (כ"ח, כ"א)

שאלה: מדוע לא אמר ושבתי "לשלום", לפי המבואר במסכת ברכות (ס"ד, א) כי לחי לא יאמר "בשלום" אלא "לשלום" ?

תשובה: כתבתי בזה בביאור ההלכה (פ"ד מהלכות בכורים הי"ז ד"ה בואכם), דחז"ל לא הקפידו אלא על לשון "הליכה" דכתיבי קראי ולא על לשון אחר, ע"ש.

אמני התלמוד

וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך (כ"ח, כ"ב)

שאלה: החיד"א בספרו "פני דוד" עומד על תיבת "וכל", סתם כל לרבות ומה נתכוין כאן יעקב לרבות בנדרו ?

תשובה: הפריש גם את אחד מבניו מעשר, והוא שבט לוי, כמו שאיתא במדרש (פר' ע' ה"ז).

הידעתם את לבן בן נחור (כ"ט, ה')

שאלה: אף שלא בן נחור היה כי אם בנו של בתואל, ולמד מכאן ה"תרומת הדשן" (סי' כ"א) כי אפשר לומר על אדם "בן פלוני", כשהדבר הוא לכבודו, גם אם אותו פלוני הוא סבו, ע"ש.

תשובה: וכי נחור היה יותר צדיק מבתואל, וצ"ע.

ויגש יעקב ויגל את האבן (כ"ט, י')

וברש"י: "להודיעך שכוחו גדול".

שאלה: לשם מה צריכים אנו לידע זה ?

תשובה: במשנה (אבות פ"ו מ"ח) תנן: הנוי והכח והעושר כו' נאה לצדיקים ונאה לעולם, הרי שזו מעלה.

ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא וכי בן רבקה הוא (כ"ט, י"ב)

וברש"י: "אם לרמאות הוא בא גם אני אחיו

ברמאות, ואם אדם כשר הוא גם אני בן

רבקה אחותו הכשרה".

שאלה: מרן הגרי"ז מבריסק זצ"ל עמד על לשון רש"י, למה לא אמר אחיו אני בכשרות ? ואמר לבאר דהנה במסכת מגילה (י"ג, ב') אמרו שרחל אמרה ליעקב: אבא רמאה הוא, אמר לה: אחיו אנא ברמאות. אמרה ליה: ומי שרי לצדיקי לסגויי ברמיותא ? אמר לה: אין, "עם נבר תתברר ועם עקש תתפתל". וקשה דהא פסוק זה נאמר על השי"ת ומאי שייטיה ליעקב, וכיצד מסוגל הוא לרמות ? אכן כיון שנצטוינו "והלכת בדרכיו" וזו אחת ממדותיו של הקב"ה, כבר אין לשאול כיצד מסוגל לרמות, כי אם זו מצוה כבר יכולים ומסוגלים לעשות הכל. אכן בקרא מדוייק כמה ש"נבר" כך "תתברר" וכמה ש"עקש" כך "תתפתל", ואם יהיה יותר מהמדה זו כבר מדה רעה, וזהו שאמר ברמאות "אחיו אני" - ברמאות אני כמותו, אכן אם אדם כשר הוא - אזי אני הרבה יותר, "גם אני בן רבקה אחותו הכשרה".

תשובה: זו גמרא ערוכה במסכת ביצה (כ', ב'): האי צורבא מרבנן דאמר ליה חבריה מלתא לא להדר ליה מלתא טפי ממאי דא"ל חבריה. ומה שלא אמר לו "אחיו אני בכשרות", יש לומר כי רמאות תלה בעצמו, אבל כשרותו לא רצה לתלות בעצמו.

הדפסה

ועיני לאה רכות וגו' (כ"ט, י"ז)

וברש"י: "שהיו הכל אומרים שני בנים
לרבקה ושתי בנות ללבן – הגדולה לגדול
והקטנה לקטן".

שאלה: הרי רש"י כתב (לעיל כ"ד, נ"ז) "שאין משיאין אשה אלא מדעתה",
א"כ לבן עצמו אמר שצריך דעתה, וכאן לאה לא הסכימה?
תשובה: כמה יכולה היא לעמוד נגדם.

שאלה: כשאמרתי זה לאאמו"ר זצ"ל אמר כי מה שלבן ביקש מרבקה
רשותה, שהיה בטוח שלא תרצה, אבל לא שהיה משנה לגופו של ענין, ומזה
שהתורה כתבה כן למדין מזה.

תשובה: זה נכון, וכהאי גוונא צריך לומר על מה שכתבו התוס' קדושין
(נ"ב, א' ד"ה והלכתא) שלא יתן הגדולה קודם משום לא יעשה כן במקומינו
וגו', ותמוה הרי אדרבה, זה היה ברמאות שלו, וצ"ל שמדכתבה תורה רק
טענה זו מכל הטענות שמסתמא אמר עוד, ע"כ זה טעם הגון.

ענייני נישואין

לא יעשה כן במקומנו לתת הצעירה לפני הבכירה (כ"ט, כ"ו)

שאלה: מהו להשיא הצעיר לפני המבוגר.

תשובה: ברשב"ם (בבא בתרא ק"כ, א' ד"ה להלן) כתב "מנאן הכתוב דרך
גדולתן כו' כדכתיב לא יעשה כן במקומנו וגו'", וכן הוא בש"ך (יו"ד סי' רמ"ד
סקי"ג), אכן מיעקב אבינו עצמו חזינן שרצה את הצעירה קודם.

שאלה: בספר "תולדות יעקב" (עמ' שכ"א) מובא שמרן הקה"י זצ"ל פירש
כוונת הש"ך שהוא דין על האב - שעליו מוטל להשתדל בנישואי בניו
המבוגרים לפני ילדיו הצעירים, אבל אינו דין על האח עצמו.

תשובה: כשהולך קשה הורה החזו"א להקדים את הצעיר (עיין "קובץ אגרות" חלק א' סימן קס"ו).

החילוק בין חתן לברית מילה

שאלוני מדוע בחתן אין אומרים תחנון אחר חופתו ואילו לפני החופה אומרים, ובברית הוא להיפך שלאחר הברית במנחה אומרים תחנון ולפניו לא? ואמרתי שהוא פשוט, בברית הרי הקב"ה אמר שהיום הוא יום הברית, אבל בחתן מנא ידעינן שתהיה חופה, רק שהחתן אמר, ורק לאחר החופה הוא חתן, אמנם בברית אחר הברית כבר נגמרה השמחה. ואולם הסנדק אין אומר תחנון גם במנחה כמו שכתב המ"ב (סי' קל"א סקכ"ה).

שאלה: ילד צהוב וספק אם יהיה ברית, אם אומרים תחנון?

תשובה: ספק תחנון להקל (שערי תשובה סי' קל"א ססקי"ד ועי' שה"צ שם סקט"ו), אא"כ הרופאים אמרו שנוטה יותר שאי אפשר למול.

שמחת חתן

שמעתי מרבי אליהו דושניצר זצ"ל שהסבא מקעלם היה פעם בחתונה ורצה לשמח החתן, הקריב את הסכין, שהיה מונח על השולחן, עד החתן כאילו הולך עם הסכין אליו, והחתן חיך, ואמר שבזה יצא ידי חובת "משמחו".

אמר הרב כי אמנם מפני דרכי שלום מותר לשנות ולהוסיף בשבח החתן, אבל צריך לבטל את המנהג שאומרים "הספד" על החתן, פעם לא היה כך, והיו מדברים על ענייני חתן וכלה וכדומה.

חתן דומה למלך

שאלה: חתן דומה למלך, אם פטור מלקום מפני אביו או ת"ח ?

תשובה: לאב גם מלך חייב, ומה שכתב הרמב"ם (פ"ב מהל' מלכים ה"ו) בפרהסיא לא יעמוד מפני אדם - קאי על ת"ח, אבל לאביו חייב.

הוסיף א' השומעים בשם מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א שאמר בשם התשב"ץ שחתן פטור מלקום מפני ת"ח, ושהגרי"ש אמר שבודאי אינו כן, וע"ז אמר הרב: חתן "דומה" למלך, ואינו מלך, ובודאי חייב בכבוד ת"ח.

ארבעים יום קודם יצירת הולד

שאלה: יש ספר "שפתי חכמים" והובא שם מדרש כי ארבעים יום קודם יצירת הולד מכריזין וכו' - הני מילי בארץ ישראל, אבל בחו"ל הכל לפי מעשיו. היכן נמצא מדרש זה ?

תשובה: איני יודע מדרש כזה, וזה נגד גמרא (במועד קטן י"ח, ב') כי הא דרבא שמעה לההוא גברא וכו', ורבא בבבל הוה.

שאלה: זה גם נגד הגמרא (סוטה ב', א') שמקשה על הא דקשה לזווגן כקריעת ים סוף מהא דמ' יום וכו', ולמה לא תירץ כאן באר"י כאן בחו"ל ?

תשובה: יש לומר דמימרא דר"י נאמרה בסתם ויליף מקרא, משמע בכל דוכתי.

שמחת חתן את עצמו

שאלה: אם יש מצוה לשמח חתן להחתן עצמו, לשמח את עצמו ?

תשובה: במסכת עבדים (פרק ב') יש מחלוקת תנאים לענין גאולת קרובים דכתיב אחד מאחיו יגאלנו, שהיה ר"י אומר אחרים מצווים לפדותו הוא עצמו לא כ"ש, ויש מחלוקת בזה, וה"ה כאן.

שאלה: כל המשמח חתן וכלה זוכה וכו' (ברכות ו', ב'), אם דוקא במשמח את שניהם ?

תשובה: באחד מהם סגי.

האבות באים מעולם האמת

שאלה: האם היו הולכים לקברי אבות ביום החתונה.

תשובה: אצלינו לא נהגו כן.

שאלה: מהו המקור שבאים האבות מעולם האמת לנישואי צאצאיהם ?

תשובה: בדרשות ר"י אבן שועב על הפסוק ויביאה אהלה שרה אמו, כתב ממדרש ששרה באה באהל לראות שמחת בנה. ויש גם בזוהר הק' פרשת פנחס.

שאלה: שם כתוב על הורי החתן או הכלה, מהו הורי המחותנים ?

תשובה: לא כתוב שם בזה, ואפשר גם הם בכלל, אכן אם כן עד היכן באים צ"ע.

אמרתי להרב שאין לי ספרי הזוהר, ואמר לי שסגולה היא להחזיק בבית ספר זוה"ק, זה כתוב, כמדומה, בחיד"א.

טעה בברכת האירוסין – ברכת שהכל במקום בפה"ג

שאלה: שמעתי על האדר"ת זצ"ל שטעה פ"א כשסידר קדושין בברכת האירוסין ובמקום לברך בפה"ג אמר שהכל, וחזר ובירך בפה"ג. כשנשאל כי הרי בדיעבד יצא גם בברכת שהכל, השיב: הרי הברכה שייכת לחתן, רק שאני שלוחו, ולתקוני שדרתיך ולא לעוותי, כיון שהוא רק בדיעבד. ולכאורה, הרי אילו היה יודע שהיא ברכה לבטלה היה שולחו גם על זה ?

תשובה: אבל לא חשב ע"ז והבפועל של שליחותו הוא על לתקוני, ואמנם י"ל שגם בדיעבד סגי שלא נתבטלה שליחותו.

שאלה: שמעתי על ר' דוד בהר"ן זצ"ל שפ"א בירך שהכל על יין ובכה, באמרו: "וואס, איך בין אדיעבד איד" [וכי אני יהודי של בדיעבד...]
תשובה: היה פעם עם מרן הח"ח שדיברו על ענייני ברכות ואמר אחד הרי יוצאין בדיעבד, אמר לו הח"ח: אותך ישימו בג"ע עם בנימין רעיא, שאומר (בברכות מ' ב') שיצא בדיעבד מצות ברהמ"ז כשאומר בריך רחמנא וכו'.

ללכת לשמחת נישואין, עד כמה

שאלה: הציבור הולך וגדל ב"ה, ובכל יום מתרבים השמחות, אם צריך לבטל תורה וללכת לכל שמחת חבר ?

תשובה: ^{לפי החסידים} אין חייבים לבוא רק לפי הענין כשזה צורך גדול.

יש גמרא במסכת בבא בתרא ^{דף צ"א ע"א}: אמר רבה בר רב הונא אמר רב, מאה ועשרים משתאות עשה בועז לבניו (לששים בנים ובנות) ובכולן לא זימן את מנוח, אמר: כודנא עקרה במאי פרעא לי ? (אין לו בנים שיזמין אותי לסעודתן), מסיימת הגמרא: וכולן מתו בחייו. ונשאלתי פעם מזקן אחד בעת למדי בהישיבה בפתח תקוה, מה הכוונה "במאי פרעא לי", וכי בועז היה צריך למזונות, לחתיכת עוגה, שהיה קשה לו להזמין את מנוח לשמחותיו ? ועניתי לו שהפשט הוא פשוט, לדוגמה: החזו"א עושה שמחה, וכי צריך הוא להזמין את כל עמי הארצות של העיר ? איזה הוה אמינא יש שצריך להזמין, והנה מנוח עם הארץ היה (כדאיתא במסכת ברכות דף ס"א ע"א), ובוועז הרי היה גדול הדור (כדאיתא במדרש רבה רות פרשה ה' פ"י), ומה פתאום שיהיה מחוייב להזמין את מנוח ? ואלא מה, אילו היה למנוח ילדים והיה מזמין את מנוח לשמחתם, אזי היה צריך הוא לחשוש שהלה יפגע, כי אם הוא הזמין אותי לשמחותיו אזי גם אני צריך להזמין לשמחותי, אבל כיון שלא היו לו ילדים, סבור היה בועז שאין שום הוה אמינא שעליו להזמין.

אבל בכל זאת הרי מנוח נפגע מכך, ובוועז נענש על כך שכל בניו מתו עליו בחייו, כי היה צריך להעלות על דעתו שמנוח עלול להיפגע.

נשאל הרב כיצד זכה מנוח, שהיה ע"ה, לבן כזה, והשיב שהיה צדיק גדול, שכן מבואר במדרש רבה (נשא פר' י' ה"ה): ויהי איש אחד מצרעה (הוא מנוח), כ"מ שנאמר אחד גדול הוא וכו', ומשמע שחולק על ש"ס דילן שע"ה היה.

שאלה: אפשר "גדול" אינו בתורה, רש"י פסחים (סוף פרק ג') כתב גדולי הדור זה במעשים וצדיקים.

תשובה: לא כל כך משמע שם כן, אבל אפשר.

הרב חיים

לזרוק על חתן וכלה פירות האסורין בהנאה

שאלה: בשמחת אירוסים בתי, הביא הגר"י זילברשטיין שליט"א מה"פרי מגדים" (או"ח סי' קע"א א"א סק"א) שדן מהו לזרוק על חתן וכלה פירות האסורים משום ערלה, וכתב שאף שנהנה מהם מ"מ הא מצוות לאו ליהנות ניתנו. מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א שנכח במקום העיר כי הרי דעת בעל המאור שאף במצוות דרבנן לא אמרינן מצוות לאו ליהנות ניתנו - וכ"ש בדבר שהוא רק מנהג, עכ"ד.

ובפמ"ג שם הוסיף שאין נהנה מגוף הפרי ולכן אין איסור מצד הנאה, ומסיק לאסור משום ביזוי אוכלין, לבעט בטובה כו' ומצוה לשורפן אבל לא לבזותם. והעיר הגרי"ש על זה כי איך יתכן שיש מצות שריפה ויהיה אסור לבזותן.

והרב שליט"א העיר על הנידון כי הרי הפירות מוקצים הן, ואף שראויים לזריקה אבל אין עומדים לכך, ואף בייחודן לכך - אבל אין לזה דין אוכל כל שאין ראוי לאכילה, והוסיף שכתב בזה בספר "דרך אמונה" (חלק ג' פי"א מהלכות מעשר ה"י בביה"ל ד"ה שלא), ואף ששם הוי אוכל משום שיכול לעשרן, אבל איסוה"נ לאו אוכל הוא.

שאלה: ^{זכר וזכרים}שוב עיינתי בפמ"ג שם שדן לזרוק על חתן וכלה "כדי לשמחן",
א"כ אינו ענין של מנהג רק מצות שמחת חתן וכלה, וגם לא קשה ממוקצה.
^{החזו"א}**תשובה:** ודאי מצות שמחה היא מצוה ששייך עלה מצות לאו ליהנות
ניתנו, שאינו מנהג.

לסרב בכוס של ברכה

^{החזו"א}אמרתי להרב שכאשר הגיע החזו"א לת"א לחתונת אבי מורי הגאון זצ"ל,
וסבא זצ"ל רצה לכבדו בברכה, סירב. מדוע סירב? וגם הרי אסור לסרב
בכוס של ברכה?

^{החזו"א}**תשובה:** מה שאסור לסרב זה רק בברכת המזון. החזו"א היה נמנע מכל
דבר של פומבי משום צניעות וענוה.

אמרתי להרב שאבי זצ"ל אמר על עצמו שפעם לא היה הולך לחופה
כי מדוע אעשה לו צער ואי נעימות, אבל בסוף ימיו ראה שזה כבוד
לשני, לכן לא נמנע מזה. ואמר הרב שזה גמרא בחולין (דף מ"ד ע"ב):
"רבי זירא כי משדרי ליה לא שקיל, כי הוו מזמנין ליה (לאכול אצלם)
אזיל, אמר אתייקורי הוא דמתייקרו בי" (נכבדים הם במה שאני סועד
אצלם והנאתם היא ואין זו מתנה, רש"י).

הכנסת כלה מפסיק מהחולים להלויית המת

סיפר לי הגר"ח קרייזוירט זצ"ל, שכאשר היה חולה מאד, הגיע לאבא
זצ"ל, ואבא אמר לו שבמשנת אלו דברים שאין להם שיעור כתוב:
ביקור חולים, הכנסת כלה והלויית המת, ומה נכנס הכנסת כלה בין
ביקור חולים ללויית המת? וכנראה שהכנסת כלה מפסיק מהחולים
להלויית המת, ושיעסוק בהכנסת כלה, וכך עשה, והבריא ב"ה למשך
שנים רבות.

עד כשר לנישואין

שאלה: ביקשוהו להיות עד בחופה, מצד אחד היינו מצות חסד, אך מאידך צריך עד כשר ?

תשובה: שיעשה תשובה.

להיות מסודר !

סיפר הרב שפעם אחת אמר החזו"א לאמו שהוא מרוצה ממנו. "בלילה שלפני נישואי ביקשתי ממנו שיעירני לפנות בוקר לאכול כדי שאוכל לצום ביום הנישואין. והיה מרוצה מזה שיכולתי לישון ולאכול באופן מסודר ומיושב. (המסודר בדבר אחד פירושו שהאדם מסודר).

החזו"א אמר לי לאחר נישואי, שאשאר בפ"ת כי גם שם צריך שיהיו מאברכים שלנו. הייתי שם שנה שלימה, נסעתי כל יום, אבל זה לא הלך...

מצוה בו יותר מבשלוחו

שאלה: מצוה בו יותר מבשלוחו (קדושין מ"א, א'), ולענין קדושי אב בבתו נחלקו החלקת מחוקק (אהע"ז סי' ל"ז סק"ז) והב"ח, וכתב שם הח"מ דהא הוא מצוה דרמי עליה ומה בין מצוה זו לשאר מצוות.

ויש לעיין אם שליח למצוה יכול לעשות שליח אחר, כיון שאינו מצוה דרמי עליה, או שמא גם בזה מצוה בו ולא יעשה שליח אחר ?

תשובה: הוא הדין בשליח, הרי השליח מברך ברכת המצוה, זה גם מצוה.

שאלה: הגר"ח מבריסק זצ"ל אומר שהטעם הוא כיון שהברכה היא על מעשה המצוה ולא על קיומה.

תשובה: גם מעשה מצוה היא מצוה.

שאלה: בענין מצוה בה יותר מבשלוחה, כתב הר"ן וכן בח"מ (סי' ל"ו סק"ב) שהאשה מסייעת לאיש לקיים המצוה, הרי שגם בסיוע יש מצוה בו, אכן התם עדיף שמסייעת בקיום עצמו וגם שבלעדה ל"ש הקיום, והסכים לזה הרב והוסיף גם בעשיית סוכה יש מצוה בו, אף שאינה המצוה עצמה. ובביאור דעת הב"ח שלגבי אב המקדש בתו אין מצוה בו, אמר הרב שאפשר שס"ל שהוא כעין הכשר מצוה שאין מי שיתעסק בה, אבל הרי גם בהכשר מצוה מצינו מצוה בו, כמו בעשיית סוכה, וצ"ע.

שאלה: אם יש "מצוה בו יותר מבשלוחו" במצות פריעת בע"ח ובתשלומי שכר שכיר, כי י"ל שמצוות שבין אדם לחבירו שאני, אך ברש"י קדושין (מ"א, א') כתב "דכי עסיק גופו במצוות מקבל שכר טפי", א"כ לכאורה לא שנא.

תשובה: במצוות הנ"ל אין רצון התורה העסק עצמו, רק התכלית, ואין בהם מצוה בו יותר מבשלוחו.

אגור החכמה

ויהי בבוקר והנה היא לאה וגו' (כ"ט, כ"ד)
וברש"י: "לפי שמסר יעקב סימנים לרחל,
וכשראתה רחל שמכניסין לו לאה אמרה
עכשיו תכלם אחותי, עמדה ומסרה לה אותן
סימנים".

שאלה: כיצד מסרה רחל הסימנים לאחותה על חשבון יעקב, ולמה לא היה מקח טעות מצד יעקב?

תשובה: ידעה שבדיעבד יסכים, ולכן לא היה מקח טעות.

שאלה: ואיך לאה לא גילתה?

תשובה: משום כיבוד אב.

שאלה: הרי זה לעבור על דברי תורה - דהיינו שקר, ולא מצווים בזה על כיבוד אב.

תשובה: וכי ב"נ מצווה על שקר, אין זה משבעה מצוות.

שאלה: וכי ב"נ מצווה על כיבוד אב ?

תשובה: יש שכתבו כי דבר שהוא סברא שצריך לעשותה, גם ב"נ חייב בה, (ע"ין תוס' בבא בתרא ט"ז, ב' ד"ה בא. ובהקדמת רב נסים גאון ז"ל, שנדפסה בראש מסכת ברכות, כתב כן להדיא), והביאו על זה שלכן נענש חם על שביזה את אביו, ואמנם בזיון שאני מכבוד, אבל הענין של כיבוד אב יש גם בב"נ.

שאלה: לכאורה גם איסור שקר סברה הוא, ושוב מאי אולמא כיבוד אב משקר ?

תשובה: היא לא עשתה כלום.

שאלה: בשו"ע (יו"ד סי' רמ"א ס"ט) איתא: "גר אסור לקלל אביו העכו"ם ולהכותו ולא יבזהו, שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה". ובהגהות "יד אברהם" שם הביא להקשות שהרי לא מצינו שבן נח מצווה על כיבוד או"א, ומה שייך שלא יאמרו וכו', ע"ש.

תשובה: אמרו במדרש רבה (לך לך פר' ל"ט סי' ז'): "אמר ליה הקב"ה 'לך' אני פוטרך מכיבוד אב ואם, ואין אני פוטר לאחר". [ועיין לעיל פרשת חיי שרה כ"ד, ט"ז].

ויאהב גם את רחל מלאה (כ"ט, ל')

שאלה: כבר הקשו מלהלן פסוק ל"א "וירא ה' כי שנואה לאה", הרי שלא היתה לאה אהובה כלל, ולא כדמשמע כאן שגם את לאה אהב אלא שאת רחל אהב יותר ?

תשובה: כלפי רחל נחשבת כשנואה.

ותאמר המעט קחתך את אישי וגו' (ל', ט"ו)

אוצר החכמה

שאלה: הרי לולא הסימנים שמסרתן לה במסי"נ היתה הגדולה לגדול (רש"י לעיל כ"ט, י"ז), ועל ידה הוא אצל יעקב, ולמה אמרה "קחתך את אישי" ?

תשובה: הרי משמים היה שלא תנשא ליעקב, ולא רחל גרמה זאת, ואין זה שייך לרחל.

שאלה: מורי חמי הג"ר רפאל שפירא זצ"ל אמר כי ברור לו שיעקב חשב לישא שניהן, רק כל הבלבול היה בסדר, שרצה הסדר שתקדם רחל, כי הראשונה היא העיקר ואת רחל שהיא עיקרה של בית רצה קודם, ואף שלא היתה ראשונה, מטתו היתה אצל רחל והיא היתה עיקרה של בית, וע"ז היה אמירת לאה כיון שסו"ס הסכמת ואני ראשונה, הייתי צריכה אני להיות עיקרה של בית.

תשובה: מה שאמר שכל הענין היה רק בסדר - יתכן.

ותען רחל ולאה ותאמרנה לו העוד לנו וגו' ועתה כל אשר אמר אלוקים אליך עשה (ל"א, י"ד-ט"ז)

שאלה: למה כל ההקדמה הזאת, ולמה לא אמרו "כל אשר אמר א' עשה" ?

תשובה: אין מצות כיבוד אב בבן נח, אבל יש חובת הכרת הטוב, ועל זה אמרו שאין להם חובת הכרת הטוב, ובלא"ה אין צווי ה' שייך להם, כי לא להם אמר.

ותגנב רחל את התרפים אשר לאביה (ל"א, י"ט)

שאלה: מה הועילה רחל שגנבה את התרפים, וכי לא יהיו לו אחרים ?

תשובה: במדרש רבה (פר' ע"ד, ח') אמרו: "למה גנבת את אלהי - כיון

ששמעו השבטים כך אמרו בושנו בך אבי אמנו שלעת זקנותך אתה אומר "למה גנבת את אלהי", וזה גופה רצתה להראות לו שזה אלהים שאפשר לגונב. ומה שלקחה עמה ולא קברתם מיד - עיין רמב"ן, ובפשוטו הטעם הוא כיון שברחו בחפזון לא היה בכדי שיעשה.

שאלה: בתרגום אונקלוס תרגם גניבת רחל "נסיבת", ובשאר דוכתי כתב לשון "גניבה".

תשובה: כיון שזה לטובתו אין זה מתפרש גניבה, וכן כתב הרמ"ה (סוף פ"ק דבבא בתרא) על איוב, כי איסור גניבה ע"מ לשלם כפל, שזה לטובתו, נוהג רק בישראל ולא בעכו"ם, וגם כאן הרי היה לטובתו ואין זה גניבה, ואף שכאן לא יחזירו כלל ואינו דומה לרמ"ה הנ"ל שנטל ע"מ להחזיר, מ"מ הענין הוא אחד שכל שזה לטובתו אין את האיסור. ויתכן כיון שזה פחות משה פרוטה, אין זה גניבה, ויתכן שעדיף כי פחות משו"פ חזי לאיצטרופי וכאן גם זה לא חזי. (ועי' "שבות יעקב" ח"ג סי' ל"ח).

שאלה: למה רחל לקחה את התרפים רק כשברח, ולא בכל השנים שהיתה אצלו ?

תשובה: בעלי התוספות הביאו בשם פרקי דרבי אליעזר שהתרפים היו מדברים, ולכן גנבה אותם שלא יגידו ללבן שיעקב ברח.

שאלה: האם יש להוכיח מהמעשה של רחל שמותר לבן, שלאביו יש מכשיר שאסור להחזיקו, לחבל בו כדי שלא ישתמש בו.

תשובה: כתוב שרחל נענשה על זה, ומה שאברהם אבינו שבר ע"ז של אביו ולא נענש - שם היה בכדי לפרסם אמונה בעולם !

ויזבח יעקב זבח בהר ויקרא לאחיו לאכל לחם (ל"א, נ"ד)

אמר הרב שליט"א: חשבתני, הרי הקריב זבח, ומה כתיב אח"כ שנתן

לאחיו לחם, ואיך "לחם" הגיע לכאן? אכן רש"י כתב ש"אחיו" היינו אנשי לבן, וכיון שאסור ליתן להם קדשים נתן להם לחם, כי זבח פי' קרבן תודה.

וישכם לבן בבוקר ויברך אתהם (ל"ב, א')

הראה הרב שליט"א לדברי הספורנו על פסוק זה שברכת הדיוט, אף של לבן הרשע, אם זו ברכת אב "בלי ספק ראוי שתחול". ושאלתיו למה לא למד הספורנו דבר זה מהפסוק "ויברכו את רבקה" (לעיל כ"ד, ס'), ושם יש רבותא יותר, שגם ברכה של אח מועילה כמנ¹⁶⁴ שאמרו "אחותינו את היי לאלפי רבבה".

תשובה: לבן אמנם היה רשע, אבל אפשר שהיו עוד אחים שאינם רשעים, א"כ אין ראיה על ברכת רשע.

שאלה: למה בברכת יעקב לבניו לפני מותו לא נאמר ויחבק וינשק, לפי מה שכתב הספורנו (מ"ח, י') על הפסוק "וישק להם ויחבק להם" - "כדי שתדבק נפשו בהם ותחול עליהם ברכתו". ויתכן שאבא קשור עם בנו גם בלא זה, ורק בנכד היה צריך לחיבוק ונישוק.

תשובה: כבר כתוב יסוד זה פעם אחת במנשה ואפרים וא"צ שתחזור התורה על זה כל פעם, אבל גם נכון מה שאמרת.

שאלה: אך קשה מלבן (ל"ב, א') "וינשק לבניו ולבנותיו ויברך אתהם", ובספורנו שם שהתורה מלמדת כמה מועילה ברכת אב, ולמה לי "וינשק"?

תשובה: הרי כתוב שאמרו בנותיו "נכריות נחשבנו לו", ולכן לא סגי בראיה גרידא.

¹⁶⁴הדפסה ברזולוצית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
דרך שיחה - תשובות הגר"ח קנייבסקי שליט"א יברוך, צבי בן משה יצחק אהרן (עורך) עמוד מס': 164 הודפס ע"י א

וישב לבן למקומו (ל"ב, א')

רצה לומר בזה, כי אף שהיה כל כך הרבה במחיצתו של יעקב, בכל זאת "וישב לבן למקומו" - נשאר באותו מקום. (עיון בס' "משך חכמה").

ויפגעו בו מלאכי א', ויאמר יעקב כאשר ראם וגו' (ל"ב, ב'—ג')

שאלה: ראייה היא מרחוק ופגיעה מקרוב, ומדוע הקדים כאן פגיעה לראייה?

תשובה: מלאך זה בריאה, שאז נבראו, א"כ פגיעה היתה לפני ראייה.

הדפסה ברזולוציה מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
דרך שיחה - תשובות הגר"ח קנייבסקי שליט"א יברוך, צבי בן משה יצחק אהרן (עורך) עמוד מס': 165 הודפס ע"י א

פרשת וישלח

1234567

אוצר החכמה

וישלח יעקב מלאכים וגו' (ל"ב, ד')

וברש"י: "מלאכים ממש".

שאלה: מצאנו כמה פעמים אצל יעקב אבינו מלאכים, מה שלא מצאנו בשאר האבות, ואומרים בשם מרן הגרי"ז זצ"ל שזה משום ההבטחה של "ושמרתיו בכל אשר תלך".

תשובה: אברהם הלך עם בני ביתו ומשפחתו ולא היה צריך לווי של מלאכים, יצחק לא יצא מאר"י, ויעקב הלך לבד ורק הוא היה נצרך להם, והיה צריך שמירה מיוחדת מעשו.

עם לבן גרתי (ל"ב, ה')

וברש"י: "עם לבן הרשע גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי".

שאלה: עשו שהיה כופר בעיקר (כמו שאמרו בבבא בתרא ט"ז, ב'), מה מפחידו מה שיעקב שמר תרי"ג מצוות?

תשובה: את האמת ידע, ששמירת התורה היא השמירה וההגנה הגדולה ביותר, ומה שכפר בעיקר - זה יצר הרע כשאר יצה"ר. [הוספה מח"א: עי' יומא י"ט ב' כע"ז אע"פ שצדוקים אנו מתייראים אנו מן הפרושים. ובשבת ל"א ב' יודעים רשעים שדרכן למיתה אלא שחלב על כסלם עיי"ש].